

Ray Bradbury, el tercer genet de la distopia

Amb Aldous Huxley (*Un món feliç*) i George Orwell (1984), la novel·la *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury culmina el trio de distopies més famoses i influents de la literatura. Però Bradbury, nascut a Waukegan (Illinois, EUA) el 22 d'agost de 1920, va esdevenir també un dels pilars de la ciència-ficció del segle XXI amb *Les cròniques marcianes* o *L'home il·lustrat*, recentment traduïda per Martí Sales a l'editorial Males Herbes.

Per Àlex Milian / @alexmilianbeser

Explicava Bradbury que, després de publicar *Fahrenheit 451*, el 1953, el va telefonar Aldous Huxley, el seu “heroi literari viu, autor d’*Un món feliç*, el va convidar a un te i li va dir “Vostè és un poeta!”. A diferència de molts dels escriptors de ciència-ficció —anterior i posterior—, Bradbury carrega les seves obres de bona literatura —d’imatges inoblidables, de metàfores suggerents i d’un estil personal que combina la explosió de la puntuació ràpida amb frases llargues que arrossegueu el lector a velocitat supersònica. Alguns crítics el qualifiquen de “prosa poètica”. I el mateix Huxley semblava apuntar aquesta idea.

En qualsevol cas, el mateix Bradbury suggeria el seu concepte de literatura al *Fahrenheit 451* per boca del vell Faber, un dels pocs ciutadans que conserva llibres d’amagat: “Sabeu per què són importants llibres com ara aquest? Perquè tenen qualitat. I què vol dir aquesta paraula? Per a mi, significa textura. Aquest llibre té porus. Té trets propis. Podem posar-lo sota el microscopi. Hi trobaríem vida, sota la lent, vida corrent en profusió infinita. Com més porus, com més detalls presos de la vida mateixa per centímetre quadrat pots trobar en un full de paper, més ‘literari’ és el text. Aquesta és, si més no, la meva definició. El detall revelador. El detall viu. Els bons escriptors palpen sovint la vida. Els mediocres hi passen la mà per damunt i de pressa. Els dolents la violen i la deixen per a les mosques”.

Fahrenheit 451 és una distopia —o una antiutopia: una visió d’un món futur indesitjable— que s’edita vuit anys després del final de la II Guerra Mundial i segueix l’estela d’altres dues obres distòpiques amb voluntat de crítica social: la primera, la de “l’heroi literari viu” de Bradbury, Aldous Huxley, que porta l’irònic títol d’*Un món feliç* (La butxaca, 2010, amb traducció de Ramon Folch i Camarasa). Fa referència al món deshumanitzat basat únicament en la ciència i la tecnologia.

La segona és *1984* de George Orwell (Ed. La Butxaca, 2012), la novel·la que inventa el Gran Germà, la dictadura opressiva i vigilant, la Policia del Pensament, els tres eslògans del Partit (“La guerra és pau. La llibertat és esclavatge. La ignorància és força”) i un seguit de neologismes —la *neoparla* segons la traducció de Lluís Anton Baulenas—: el *crimpensar* (mals pensaments), els *va-poritzats* (desapareguts), el *pensardoble*, etc. →

→ *Un món feliç* és del 1932, anterior a la II Guerra Mundial, però Huxley ja havia conegut de primera mà la Itàlia feixista de Benito Mussolini. 1984 és del 1949 i Orwell —recordem el seu *Homenatge a Catalunya*— havia lluitat a la Guerra Civil espanyola, al costat dels republicans, i coneixia bé el franquisme i l'Alemanya de Hitler. Tots dos són productes, per tant, del malson distòpic a partir de les dictadures feixistes que havien estat a punt d'imposar la seva crueltat homogeneïtzadora a Europa.

Fahrenheit 451 es publica quatre anys després de la distopia d'Orwell, el 1953, però ell mateix explica en un epíleg a la revisió de l'obra, el 1982, que en va fer el primer esborrany la primavera del 1950, en un temps rècord, "a la sala de mecanografia al subsòl de la biblioteca de la Universitat de Califòrnia a Los Angeles".

Va escriure aquella primera versió a tota velocitat en només nou dies perquè s'hi llogaven les màquines d'escriure Remington i Underwood "a deu centaus la mitja hora". I això pot explicar, en part, el ritme frenètic de la prosa de Bradbury: "Empenyies la moneda a dins, el rellotge es posava a funcionar com un boig i tu picaves a màquina salvatge-ment, per acabar abans que la mitja hora s'hagués escolat. Així, vaig ser doblement obligat: per les criatures a deixar casa meua i per un minuter en una màquina d'escriure a ser un maníac amb les tecles. El temps, era, de fet, diner".

És sobradament conegut que el títol, *Fahrenheit 451*, és la temperatura en graus Fahrenheit a la qual crema el paper. És menys sabut que el nom dels protagonistes, Montag i Faber, tenen també una raó de ser. Segons explicava Bradbury, en aquell epíleg van ser dues troballes inconscients: "Només recentment, fent un cop d'ull a la novel·la m'he adonat que el nom de Montag ve d'una empresa productora de paper. I Faber, és clar, és un fabricant de llapis! Déu-n'hi-do, la subtileza del meu subconscient".

A dalt, al centre, un fotograma de l'última versió cinematogràfica de *Fahrenheit 451* de Rahmin Bahrani (HBO, 2018). Al voltant, fotogrames i cartell de la versió de François Truffaut de l'any 1966.

Fahrenheit 451 parla d'un món distòpic on la lectura està prohibida i els bombers —que han oblidat la seva raó de ser original— es dediquen a cremar tots els llibres que troben —i part de la casa i els seus habitants, si cal.

Tradicionalment, l'obra s'ha interpretat com una crítica de la censura, però Bradbury anava més enllà. Era també una crítica despiatada a la televisió (la muller de Montag està abduïda per una televisió personalitzada que ocupa tres parets de la sala d'estar) i a les microcensures de les minories, que van retallant la creativitat dels escriptors. Hi ha, per tant, una crítica a una societat que els mateixos ciutadans s'han buscat.

Això ja s'intuïa en un monòleg del capità de bombers, en Beatty: "Com més població, més minories. Has de mirar de no trepitjar l'ull de poll dels amants dels gossos, dels amants dels gats, dels metges, dels advocats, dels comerciants, dels directors, dels mormons, dels baptistes, dels succecs, dels italians, dels alemanys, dels texans, dels de Brooklyn, dels irlandesos, de la gent d'Oregon

o de Mèxic (...) Totes les petites, petites minories amb els seus melics que han d'estar ben nets. Autors, plens d'idees, tanqueu amb clau les vostres màquines d'escriure. I van fer-ho”

Però Ray Bradbury ho confirma contundent en un text de 1979: “Perquè aquest és un món embogit, i es tornarà encara més boig si permetem a les minories —siguin nans o gegants, orangutans o dofins, pronuclears o conservacionistes de l'aigua, procomputadores o neoludites, beneïts o savis— que interfereixen en l'estètica. El món real és el terreny de joc perquè cadascun d'aquests grups faci i desfaci lleis. Però la punta del nas de la meua novel·la, dels meus contes o dels meus poemes és exactament allà on s'acaben els seus drets i on comencen, s'imposen i governen els meus imperatius territorials”

Bradbury esdevé així el tercer genet de la distopia, amb Huxley i Orwell. Més complicat seria identificar el quart genet, ja que les oposicions tindrien molts candidats. Philip K. Dick, inspi-

nes (traduïdes al català per Quim Monzó el 1983 i amb recent edició de La Butxaca). Amb tanta crítica social com *Fahrenheit 451* però amb molt d'humor (del blanc, del negre i del feridor), *Les cròniques marcianes* posen els terrícoles davant d'un mirall que els obre en canal i s'aboca a l'abisme del seu interior, especialment als plecs del cervell i a les arrugues de les relacions humanes. És simptomàtic que Quim Monzó en fos el traductor, perquè algunes de les seves històries més àcides de relacions de parella tenen en *Les cròniques* un precedent, tant en l'estil —àgil, directe, sense distraccions— com en la distància de la mirada, l'observació sense judici de Bradbury.

Bradbury ha reconegut diverses vegades que, per escriure *Les cròniques*, es va fixar en l'estructura d'*El raïm de la ira* de John Steinbeck, que alternava capítols de la història central —la de la família Joad— amb capítols de context. Però Bradbury farà més àgil i més dinàmica aquesta estructura i parirà una novel·la de contes que després imitaran alguns mestres del gènere de la ciència-ficció com Stanislaw Lem (*Diaris de les estrelles*).

Encara abans del *Fahrenheit 451* però després de *Les cròniques marcianes*, Bradbury escriu una altra història d'històries que molt recentment ha publicat en català l'editorial Males Herbes: *L'home il·lustrat*, una altra joia farcida de petits contes independents relligats pels tatuatges de l'home del títol. Bradbury tornava a demostrar que la ciència-ficció era un gènere magnífic per parlar del seu present i del nostre, de les seves misèries i les seves contradiccions.

Ja ho advertia Faber al *Fahrenheit*: “Els llibres només eren un dels receptacles en què emmagatzemàvem tot de coses que temíem oblidar. No hi ha res de màgic, en ells. La màgia només és en el que diuen, en com enfilaven per a nosaltres els diferents pedaços de l'univers en una sola peça”. •

‘FAHRENHEIT 451’ ÉS UNA CRÍTICA A LA CENSURA DE LES MINORIES I, SOBRETOT, A LA TELEVISIÓ I LA SEVA INFLUÈNCIA

rador del film *Blade Runner* amb *Els andròides somien xais elèctrics?* (1968) i Margaret Adwood amb *El conte de la Serventa* (1985) encapçalarien el rànquing.

Més enllà de la distopia

La distopia de Bradbury és la més coneguda, però no l'única lectura obligada —i agraïda— del seu autor. L'escriptor d'Illinois està enlluernat per Mart des de la seva infantesa i, tres anys abans de *Fahrenheit 451*, publica *Les cròniques marcian-*